
P. MÁRKUS KATALIN – FAJT BALÁZS

Anglisztika szakos hallgatók szótárhasználati szokásai: egy interjúkutatás eredményei

ÖSSZEFOGLALÓ

A szótárak fontos szerepet töltenek be mind az idegennyelv-tanulásban, mind pedig az idegennyelv-oktatásban, hiszen jellemzően az idegennyelv-tanulási folyamat kezdetétől fogva folyamatosan jelen vannak, és végigkísérik a tanulót még a magasabb nyelvi szinteken is. Éppen ezért kiemelten fontosak az ezt vizsgáló szótárdidaktikai kutatások is, ugyanis ezek támogatják a gyakorló nyelvtanárokat, akik pedig ezáltal a nyelvtanulók hatékonyabb szótárhasználati szokásait alakíthatják ki. A legtöbb szótárdidaktikai kutatás kvantitatív módon, jellemzően kérdőíves módszerrel vizsgálta a szótárhasználók attitűdjeit, szokásait, ugyanakkor Magyarországon mindeztől kevés kvalitatív módszert alkalmazó vizsgálat született. Jelen vizsgálódásunk éppen ezért, illetve annak feltáró jellege miatt is a kvalitatív kutatási paradigmán belül az interjúkutatás módszerével igyekszik feltárni az angol szakos egyetemisták (N=10) szótárhasználatával kapcsolatos szokásait. Az interjúk elemzése során a tartalomelemzés módszerét alkalmaztuk. Kutatási eredményeinkből kirajzolódik, hogy az iskolai nyelvórákon a nyelvtanárok nem helyeznek megfelelő hangsúlyt a szótárdidaktikára, így a résztvevőink esetében is elmondható, hogy jellemzően autodidakta módon sajátították el a szótárhasználatához kapcsolódó legfontosabb tudnivalókat.

Kulcsszavak: *lexikográfia, szótár, szótárhasználat, szótárdidaktika, referenciaművek*

BEVEZETÉS

A szótárak (anya)nyelvtanulásban betöltött szerepe vitathatatlanul sokrétű és meghatározó. A szótárhasználatnak továbbá különösen fontos szerepe van az autonóm tanulásban, azonban az eddigi kutatások és felmérések azt bizonyítják, hogy a tanulók csak nagyon kis százaléka sajátítja el iskolai keretek között a szótárhasználat gyakorlatát, túlnyomó többségüknél ez önállóan,

autodidakta módon történt, történik (vö. Dringó-Horváth, P. Márkus és Fajt, 2020; Márkus és Szöllősy, 2006). Ez a probléma azért is súlyos, mert a hazai oktatási rendszer rendkívül kis hangsúlyt fektet a szótárhasználat intézményesített oktatására. Ugyanakkor már a 20. század második felében felmerült a kérdés, hogy kik, miért, hogyan és mikor használnak szótárakat (Barnhart, 1962), milyen paraméterek mentén lehet hatékonyabbá tenni a használatot. Ekkor ismerték fel, hogy a tudomány szemszögéből egyre pontosabb és alaposabb

nyelvi leírást tartalmazó szótárak csak nehezen használhatók (vö. *Quirk*, 1973; *Tomaszczyk*, 1979; *Atkins és Varantola*, 1997). A lexikográfiai kutatások új utakat nyitottak, ahol egyre inkább a szótárhasználókra helyeződött a hangsúly, vagyis a fejlődés új irányokat vehetett. Tanulva a fent említett szótárhasználati felmérésekből, a szótárszerkesztők igyekeztek minél felhasználóbarátabb szótárakat írni, miáltal a szótárpiac számos új szótártípussal gazdagodott (*Magay*, 2006). Mindeközben folytatódott az egyre sokrétűbb *szótárhasználati kutatások*, amelyek ezen új irány megerősítésében a mai napig segítenek (vö. *Lew*, 2004; *Müller-Spitzer és Koplenig*, 2014; *Kosem és mtsai*, 2018).

A felhasználóközpontú szótárak szerkesztésénél a célcsoport ismerete az egyik legfontosabb elem – tudnunk kell, kik és milyen célra használják majd a készülő szótárakat, tudnunk kell a szótárak és a célcsoport kapcsolatának természetéről. E kapcsolat megismerése sokrétű feladat, mivel mérlegelni kell, hogy a szótárban milyen információtipusokra (például jelentés, nyelvtan) van szükség; milyen korcsoportok fogják használni a szótárt; milyen szótárhasználati szokásaik, tapasztalataik, problémáik, elvárásaik vannak a szótárral szemben; milyen a szótárhoz való hozzáállásuk. A szótárhasználati kutatások legnagyobb problémája abból ered, hogy a szótárázás „magányos” cselekvés (*Nesi és Haill*, 2002, 277. o.), többnyire az autonóm tanulási folyamat része. Ahhoz, hogy válaszokat kapjunk a használók szótárázási szokásaival kapcsolatban, leggyakrabban a kérdőíves felmérés, teszt, interjú és a megfigyelés (monitorozás) módszerét alkalmazhatjuk (*Welker*, 2010). Jelen tanulmányunkban egy 2020-as, szótárhasználatra és szótárdidaktikára fő-

kuszáló kérdőíves felmérés kiegészítéseként felvett interjúk eredményeit elemezzük (a kérdőíves felmérés eredményeiről bővebben: *Dringó-Horváth, P. Márkus és Fajt*, 2020; *P. Márkus, Fajt és Dringó-Horváth*, 2021). Az interjúk kiértékelésével pontosabb képet kapunk a résztvevők szótárhasználati szokásairól és a szótárhasználat közben felmerülő problémákról.

ELMÉLETI HÁTTÉR

A (nyelv)tanulók által használt szótárakban sokféle (kiejtési, morfológiai, szintaktikai, kulturális) információt találunk, mégis, ahogyan már a korai szótárhasználati kutatások is bizonyítják, a szótárban legtöbbször csak a jelentés után kutatunk (*Barnhart*, 1962; *Quirk*, 1973; *Tomaszczyk*, 1979). Felmérésekből az is kiderül, hogy a nyelvtanulás kezdeti szakaszában a két-nyelvű szótár használata jellemző, később viszont már az egynyelvű szótárakra helyeződik a hangsúly (*Battenburg*, 1991). Bármilyen magas legyen is a nyelvtudás szintje, a két-nyelvű szótár használata folyamatosan megmarad (*Atkins és Varantola*, 1997; *Lew*, 2004, *Jakubowski*, 2001). A technika folyamatos fejlődése a lexikográfiát és a szótárhasználati kutatásokat is

új területekre vezeti, változnak a szótárak és ezzel a szótárhasználati szokások is. A fent említett kutatások egy-egy kisebb területre foku-

a célcsoport ismerete az egyik legfontosabb elem

sztáltak, azonban ez a fajta töredékesség napjainkra megváltozni látszik: hogy csak az egyik legutóbbi európai összefogással készült szótárhasználati felmérést említsük, amely 29 ország bevonásával 26 nyelvet érintett (*Kosem és mtsai*, 2018). Ez a kutatás az általános egynyelvű szótárak haszná-

latát vizsgálta. Ezen segédanyagok fontosságát jól érzékelteti, hogy a kérdőív kitöltése napján vagy azt megelőző napon a válaszadók 52%-a használt kétnyelvű szótárt, speciálisan egynyelvű szótárt azonban csak 33%. Érdekességgént megjegyzendő, hogy a kutatásban részt vevők 6%-a nem használt még soha egynyelvű szótárt, azonban 58%-uk heti szinten használta ezen szótártípust, szemléltetve népszerűségét. Az adathordozót tekintve kiderült, hogy minél idősebbek voltak a válaszolók, annál gyakrabban használtak papíralapú szótárt, és annál ritkábban használták például számítógépen vagy okostelefonon a szótárakat. A válaszolók 80%-a számítógépen használta az egynyelvű szótárakat, a papíralapú társaikat pedig már csak 57% forgatta (*Kosem és mtsai*, 2018).

A hazai kutatásokat áttekintve¹ az egyik első, szótárhasználatot is érintő (rétegzett mintavételt alkalmazó) komolyabb kutatásként a Kontra Miklós által 1988-ban

vezetett Magyar Nemzeti Szociolingvisztikai Vizsgálatot érdemes megemlíteni, mivel szótárhasználattal kapcsolatos kérdésekkel is foglalkoztak. Arra

voltak kíváncsiak, hogy milyen szótártípusok találhatók meg a vizsgálatban résztvevők polcain. Az összesített eredmények szerint nagyrészt (50% vagy annál nagyobb arányban) a következő szótárakat használták: idegen nyelvű szótár,² helyesírási szótár, idegen szavak szótára, Magyar értelmező szótár (*Kontra*, 1997). *Márkus Katalin és Szöllősy Éva* az angolul tanuló középiskolások szótárhasználati szokásait vizsgálták. *Szöllősy* (2004) már

ezt megelőzően elemezte az angolul tanuló diákok szótárválasztási szokásait, erre építve és ettől továbblépve már a diákok szótárhasználatának eredményességét is vizsgálták. A kutatást kérdőíves módszerrel folytatták, azonban a kérdőívhez egy szótárhasználati feladatlapot is csatoltak, így a kérdőívre adott válaszok tartalmának gyakorlati megvalósulását ellenőrizni tudták. A kérdőív kérdései a középiskolai tanulók által leggyakrabban használt nyomtatott kétnyelvű, egynyelvű, illetve az online szótárakra is egyaránt vonatkoztak. Az eredményekből megtudhattuk, hogy a tanulók szótártudatossága már a 2000-es évek elején rendkívül alacsony szintű volt. A kérdőívben szereplő szótárhasználati feladatok megoldása után pedig az is kiderült, hogy a tanulóknak nagy hiányosságai vannak a szótárhasználati képességeikről. A leggyakoribb és legsúlyosabb hiba, hogy a diákok nem tudják, a szótárban mit, hol és hogyan keresnek (*Márkus és Szöllősy*, 2006). Az online

szótárak egyre gyakoribb használata hazánkban is új kutatási irányokat mutatott, lehetőségeket nyújtott. Például *Gádl Péter* (2016) rámutat, hogy a mai használók leginkább az online

szótárakat részesítik előnyben, amelyeket különböző eszközön is elérnek.

A hazai szótárhasználati kutatások többnyire megerősítik a nemzetközi eredményeket, amelyek kapcsán a kutatók kiemelik a szótárismeret és a szótárhasználat oktatásban betöltött hangsúlyos szerepét. A szótárak és az egyéb referenciaművek használata kisiskolás kortól kezdve egészen az egyetemi képzettségig terjedően fontos,

a válaszadók 52%-a használt kétnyelvű szótárt, speciálisan egynyelvű szótárt azonban csak 33%

¹ Jelen alfejezet a szerzők felméréséhez illeszkedő kutatásokra utal, elméleti keretet adva a jelen tanulmányban foglaltaknak. A szakszótárakat érintő kutatások részletes összefoglalását Fata Ildikó és Muráth Judith tanulmánya tartalmazza (*Fata és Muráth*, 2020).

² Kontra Miklós írásából nem derül ki, hogy az „idegen nyelvű” szótár egy- vagy kétnyelvű kötetre vonatkozik.

hiszen az élethosszig tartó tanulást és a minőségi tudást segítik. Ezzel kapcsolatosan Dringó-Horváth Ida (2017) kutatása is a szótárdidaktika fontosságát igyekszik kiemelni. Az egyetemisták körében készült felméréséből tudjuk, hogy a válaszadók nagyjából fele online szótárt használ, ha egy szó jelentését vagy helyes írásmódját szeretné megtudni és csak közel negyedük használ nyomtatott szótárt ezen célokra. A helyes kiejtés keresése jól tükrözi az online szótárak elsőprő szerepét, hiszen a diákok jóval több mint fele használja ezen eszközöket a kiejtési információk megtalálására. Itt a nyomtatott szótárak használata már kimutathatóan rendkívül alacsony. A felmérésből az is kiderül, hogy a megkérdezettek túlnyomó többsége önállóan, autodidakta módon sajátította el a szótárhasználati ismereteket (Dringó-Horváth, 2017).

A felmérések is bizonyítják, hogy a kérdőíves módszer nagyon hasznos ezen kutatási területeken is, azonban azzal is számolnunk kell, hogy a szótárhasználók válaszai nem mindig megbízhatóak, hiszen önbevalláson alapulnak. Ha megbízhatóbb adatokat szeretnénk kapni, akkor érdemes a kérdőíves kutatást egyéb módszerekkel összekapcsolni; ilyen lehet például a közvetlen megfigyelés vagy az interjú, amelyek kiegészíthetik a kérdőíves felmérés eredményeit.

a helyes kiejtés keresése jól tükrözi az online szótárak elsőprő szerepét

KUTATÁSI MÓDSZEREK ÉS KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Jelen kutatás célja az egyetemi hallgatók szótárhasználati szokásainak interjúk segítségével történő feltérképezése, amely módszer szervesen illeszkedik a welkeri kutatások (vö. Welker, 2010) rendszerébe. Ugyan

a témával kapcsolatban több korábbi kvantitatív – jellemzően kérdőíves – vizsgálat is rendelkezésünkre áll (Dringó-Horváth, 2017; Dringó-Horváth, P. Márkus és Fajt, 2020; Gaál, 2016; Hartmann, 1999; Márkus és Szöllősy, 2006; P. Márkus, Fajt és Dringó-Horváth, 2021), ezen vizsgálatok jellemzően a szakirodalom és az azokat megelőző vizsgálatok alapján készültek. Annak érdekében, hogy potenciális, eddig feltáratlan szótárhasználattal kapcsolatos szokásokra, nézetekre is fényt derítsünk, az interjúfeldolgozás során kvalitatív kutatási paradigmát alkalmaztunk. Választásunkat a feltáró kutatások egyik alapvetése indokolja, hogy tudniillik a vizsgált jelenséget a *tabula rasa* szemlélet alapján, csak kevés előfeltevéssel közelítjük meg, így a kutatás során lehetőség van új adatokat, információkat begyűjteni (Richards és Morse, 2013), amelyek további kvalitatív és kvantitatív kutatások alapjául szolgálhatnak. A kvalitatív kutatási paradigmán belül az interjúkutatás módszerét választottuk, ezen belül féligstrukturált interjúkkal dolgoztunk (a kutatásban 10 hallgató vett részt). A vizsgálat során az alábbi kutatási kérdésekre kerestük a választ: *Mi jellemzi*

az anglisztika szakos hallgatók szótárhasználatát? Milyen, a különböző szótártípusokhoz kapcsolódó ismeretekkel rendelkeznek az anglisztika szakos hallgatók?

Az interjúk során feltett kérdéseket feladatok is követték, így a kapott válaszokat ellenőrizni is tudtuk, valamint tágabb képet kaphattunk valós szótárismereteikről. A feladatokban többek között rákérdeztünk a címszó részeire, azok funkciójára, a különböző szótári rövidítésekre és a tipográfia fontosságára.

A kutatás résztvevői

A 2019/20-as tanévben folytatott kutatásban magyarországi magyar anyanyelvű anglisztika szakos végzős hallgatókat vizsgáltunk, és a mintánkba egy budapesti bölcsészettudományi kar összesen 10 olyan hallgatója került be, aki az egyetemi tanulmányai alatt részt vett lexikográfia témájú kurzusokon. Résztvevőink toborzásához kényelmi mintavételi eljárást alkalmaztunk, azaz megkértünk néhány hallgatót, hogy

vegyenek részt a vizsgálatban, majd őket a hólabda mintavételi eljárás elvei alapján arra kértük, hogy ajánljanak további potenciális résztvevőket, akik bekapcsolódhatnak a kutatásba. Az adatgyűjtést addig folytattuk, amíg el nem értük az adattelítettséget, azaz az interjúk során már nem merültek fel új, korábban még nem említett témakörök. A résztvevők anonimitását biztosítandó a tanulmányban álneveket használtunk. A kutatásban részt vevők demográfiai adatait az 1. táblázatban foglaltuk össze.

1. TÁBLÁZAT

A kutatásban résztvevőkkel kapcsolatos háttérinformációk

álnév	életkor	nem	szak
1. Tamás	23	férfi	angol BA
2. Zoltán	22	férfi	angol BA
3. Dénes	23	férfi	angol BA
4. Zita	24	nő	angol–német (tanári)
5. Gábor	26	férfi	angol–német (tanári)
6. Vera	25	nő	angol–német (tanári)
7. Anna	25	nő	angol–német (tanári)
8. Mária	44	nő	angol (tanári – RCL) ³
9. Lilla	46	nő	angol (tanári – RCL)
10. Júlia	36	nő	angol (tanári – RCL)

FORRÁS: saját szerkesztés

A kutatási eszköz

Kutatási eszközként egy 18 kérdésből álló kérdéssort, valamint egy 9 feladatból álló feladatsort használtunk. Első lépésként ötleteltünk, és elkészítettük a kérdéssor és

a feladatsor első változatát, amelyről más kutatók véleményét is kikértük. A nem egyértelmű, nehezen érthető kérdéseket pontosítottuk, illetve szükség esetén kivettük a kérdéssorból. Ezután két potenciális résztvevőt arra kértünk, hogy a hangos gondolkodás módszerével értelmezzék az általunk

³ 4–5 féléves angol nyelv és kultúra tanára – rövid ciklusú levelező tanárképzés

feltett kérdéseket, és az így kapott visszajelzések alapján tovább pontosítottuk kérdéseinket. Az így elkészült kérdés- és feladatsort használtuk az interjúk elkészítésekor, és mivel

a féligstrukturált interjúk módszerét használtuk, ha valamilyen, a későbbiekben is érdekes vagy fon-

tos témát említett egy résztvevőnk, akkor a kérdéssort az adott témához kapcsolódóan újabb kérdéssel egészítettük ki. Ezzel a módszerrel a kezdeti kérdéssort (lásd a szövegvégi *Függelék*) a vizsgálat feltáró jellegéből fakadóan folyamatosan bővítettük, míg a feladatsort végig változatlanul hagytuk.

A résztvevők figyelmét arra is felhívtuk, hogy az interjú során nincsenek jó vagy rossz válaszok, csak a saját véleményükre vagyunk kíváncsiak. Ezt azért tartottuk fontosnak hangsúlyozni, mert a kutatásban részt vevők adott esetben eltitkolhatják vagy akár meg is másíthatják a valódi véleményüket, ha esetleg úgy érzik, hogy az különbözik attól, amit a kutató hallani szeretne. Azért, hogy ezt elkerüljük, az interjúkat minden esetben úgy vettük fel, hogy a vizsgálatba bevont hallgatókkal a szerzők közül mindig az a kutató készítette az interjút, aki az adott hallgatót előzetesen még nem tanította.

Adatfelvétel és elemzés

Az adatfelvétel 2020 júniusában zajlott. Az interjúkat a résztvevők belegegyezése után rögzítettük, majd átírtuk. Ezután következett

az adatelemzés, amelyet a megalapozott elmélet (Grounded Theory) tartalomelemzés módszerével végeztük (Holton, 2008). A legépelt interjúkat egyenként végigolvastuk, majd a különböző felmerülő témákat kódoltuk. A résztvevők válaszait kétszeres tartalomelemzésnek vetettük alá, vagyis a két szerző külön-külön kódolta a válaszokat, majd az így keletkezett kódokat összevetettük és ebből alakítottuk ki a végső kategóriákat. Az elemzést pedig az így keletkezett kategóriák mentén végeztük el.

EREDMÉNYEK ÉS DISZKUSSZIÓ

A kódolás és az adatelemzés során 10 téma merült fel, amelyeket a 2. táblázatban foglaltunk össze.

2. TÁBLÁZAT

A résztvevők által említett témák és azok előfordulásának gyakorisága a kérdésekre adott válaszokban

téma	a téma rövid leírása
1. nyomtatott szótárak	információ a résztvevők által birtokolt nyomtatott szótárakról
2. leggyakrabban használt szótárak	információ a résztvevők által leggyakrabban használt szótárakról

téma	a téma rövid leírása
3. szótárhasználat kezdete	információ a résztvevők szótárhasználatának kezdetéről
4. első szótár vásárlása	információ arról, hogy a résztvevők mikor vásárolták első szótárukat
5. internetes előfizetés	információ arról, hogy a résztvevők rendelkeznek-e internetes szótárak előfizetésével és ha igen, milyennel
6. használati útmutató elolvasása	információ arról, hogy a résztvevők milyen mélységben és milyen gyakran olvassák el a szótárhasználatához kapcsolódó járulékos információkat
7. információ elérése	információ arról, hogy a résztvevőknek milyen gyakran akad nehézsége a szótári információk megtalálásában
8. különböző szótártípusok ismerete/használat	információ arról, hogy a résztvevők milyen szótártípusokat ismernek
9. szótárak funkciója	információ arról, hogy a résztvevők szerint melyek a szótárak főbb funkciói
10. szótárak szerepe a nyelvtanulásban	információ arról, hogy a résztvevők milyen jelentőséget tulajdonítanak a szótárhasználat idegennyelv-tanulásban betöltött szerepének

FORRÁS: saját szerkesztés

Nyomtatott szótárak

Általánosságban elmondható, hogy minden hallgató polcán megtalálható több típusú szótár is. A rövid ciklusú tanárképzést (RCL) jellemzően a már diplomával rendelkezők látogatják, ezért a hallgatók életkora itt magasabb, valamint a tanárképzés jellegéből adódóan a hallgatók nagyobb idegen nyelvi tudatossággal rendelkeznek az alapszakos hallgatókhoz képest, így nem meglepő, hogy több egynyelvű és kétnyelvű nyomtatott szótáruk is van. Ezek nagy része régi kiadású (túlnyomó többségük tíz évnél idősebb), amelyeket még korábbi iskolás és egyetemi éveik alatt vásároltak.

Az osztatlan tanári és BA-hallgatóknak saját bevallásuk szerint csak egy-két régi kiadású (legtöbbször tíz évnél idősebb) nyomtatott szótáruk van, amelyeket nyelvtanulásuk kezdeti szakaszában szereztek be. Ez is megerősíteni látszik azt a hazai (Dringó-Horváth, P. Márkus és Fajt, 2020; P. Márkus, Fajt és Dringó-Horváth, 2020) és nemzetközi trendet (Kösem és mtsai, 2018), mely szerint a nyomtatott szótár jelenléte a mai napig nem elhanyagolható. A résztvevők válaszaiból az is kirajzolódik, hogy a válaszadók leggyakrabban magyar egynyelvű értelmező és a magyar nyelvhez kapcsolódó idegen szavak szótárával rendelkeznek (vö. Kontra, 1997).

Leggyakrabban használt szótárak

Ugyan minden végzős hallgató rendelkezik nyomtatott szótárral, az összes interjúalany mégis online szótárt nevezett meg leggyakrabban használt szótárként, ez pedig igazolni látszik a korábbi felmérések eredményeit (Dringó-Horváth, 2017; Dringó-Horváth, P. Márkus és Fajt 2020; Gaál, 2016; Kosem és mtsai, 2018;). Az online szótárak között a neves egynyelvű szótárak elektronikus változatait használják (például *Longman, Cambridge, Oxford; Duden*). Egy hallgató (RCL-es képzés) fontosnak tartotta kiemelni, hogy az online szókeresések nem minden esetben járnak sikerrel, ezért a polcról „ilyenkor lekerül a kétnyelvű akadémiai nagyszótár”. A gyakorlottabb hallgatók a különböző célú keresésnek megfelelően képesek kiválasztani a megfelelő szótártípust: „sok a példamondat az online változatban, és ez jó, mert sokat segít a szó használatában [...] kétnyelvűben a jelentéseket nézem; egynyelvűben a használatot.” Az interjúalanyok igazolják a nemzetközi kutatások által már korábban feltárt ténytet, hogy bár a végzős egyetemisták felsőfokú nyelvtudással rendelkeznek, egynyelvű szótáraik mellett mégis célzottan segítségül hívnak kétnyelvű szótárakat is (ezzel a jelenséggel kapcsolatban vö. *Atkins és Varantola, 1998; Jakubowski, 2001; Lew, 2004*).

Örvendetes tény, hogy az online szótár választásakor a diákok számára fontos az „elrendezés és az átláthatóság”, hiszen a kiválasztást legtöbbször a jobb elrendezés határozza meg. Az online szótárak szerkesztői ezzel tisztában vannak, ezért az újabb és újabb frissítések során nem csak és kizárólag a tartalmat, hanem sokszor a szócikkek elrendezését is változtatják (a visszajelzésekre és felmérésekre építve).

A szemfülesebb hallgatók pedig egy-egy online változatot éppen azért preferálnak, mert több nyelvtani és szóhasználati információt ad, tehát a szótárhasználat során az igényességre is törekednek. Kihasználják tehát az online szótárak elrendezésbeli előnyeit és az online szótárban található többletinformációkat (vö. *Müller-Spitzer és Koplenig, 2014; Nielsen, 2013; Yamada, 2013*).

a diákok számára fontos az „elrendezés és az átláthatóság”

Több hallgató megemlítette az egyre gyakoribb „Google-keresést”, amikor a Google-felületet hívják segítségül információ-

szerzésre, tehát nem célzottan keresnek fel online szótárakat, hanem a keresőmotor által felkínált listából választják ki az általuk legjobbnak ítélt találatot (vö. *Baskin és Mumcu, 2018*). Ezen túlmenően sokszor már el sem jutnak a szótárakig, mivel a Google egyre gyakrabban azonnal felkínálja az angol szavak magyar jelentését, támogatva ezzel a szó gyors megértését, hátráltatva azonban a minőségi szótárhasználatot, hiszen ezáltal a legtöbbször többjelentésű szavaknak csak egy jelentését tudja meg a használó – nem is említve a nyelvtani és ragozási információkat, amelyek teljesen elmaradnak. A „Google-keresés” tehát egy kényelmes módja a gyors, passzív szótárhasználatnak, de átfogóbb információért mindenképpen szótárakat kellene használni (vö. *Baskin és Mumcu, 2018*).

A szótárhasználat elkezdése

A hallgatók több mint fele az általános iskola felső tagozatában kezdett el szótárt használni, a többiek azonban csak a gimnáziumi éveikben, illetve érettségire készülve, amikor már késő a helyes szótárhasználat készségének kialakítása, ahogyan erre a hazai és

a nemzetközi kutatók is folyamatosan felhívják a figyelmet (*Atkins és Varantola*, 1997; *Márkus és Szöllősy*, 2006; *Vrbinc és Vrbinc*, 2006; *Dringó-Horváth*, 2017). A szótárhasználat korai elkezdésének oka, gyakran önálló döntésből eredően, a tantermen kívüli tanulás támogatása: „szüleim nem beszéltek angolul és segítségre volt szükségem”; valamint a különóra hatása: „7. évfolyamon kezdtünk el használni [szótárt] a magántanárral”; illetve a család és a közoktatás szerepe is rendkívül fontos: „anyukámtól tanultam először angolul – segített a kiejtési jeleket megtanulni, ezután középiskolában tanultam angolul, és ott kezdtünk el szótárakkal is foglalkozni aktívabban”; „apával tanultunk itthon sokszor nyáron angolt, és regényeket olvastunk – ezért vettük meg az első szótárt”. Visszatekintve tanulmányaikra, megfogalmazódnak olyan gondolatok is, amelyek a hiányosságokat emelik ki: „csak az alapokra helyeztük a hangsúlyt, nem volt részletes gyakorlati képzés, ennek hiányát most is érzem”.

Az első szótár vásárlása

Jellemzően az első szótárt szülők vásárolták, amikor résztvevőink az általános iskola felső tagozatába léptek (a vásárlási szokásokat érintő hasonló kutatásokról vö.

Boonmoh és Nesi, 2008; *Baskin és Mumcu*, 2018). A szótárvásárlás előtt a szülők nyelvtanároktól, magántanároktól, valamint ismerősöktől kértek tanácsot, akik segítettek kiválasztani a megfelelő típust. Többen a középiskola elkezdésekor, a középiskolai tanár ajánlására szerezték be ezen segédkönyveket. Egy alany jelezte, hogy az egyetemi évei alatt egy oktató ajánlására szerezte be első egy nyelvű szótárát.

Internetes előfizetés

Egyik hallgatónak sincs internetes előfizetése online szótárra, és nem is érzik ennek szükségét, mert a legnevesebb kiadók is ingyenesen hozzáférhetővé teszik egy nyelvű szótáraikat (vö. *Dringó-Horváth*, 2017; *Dringó-Horváth, P. Márkus és Fajt*, 2020; *Gádl*, 2016). A papírszótárhoz járó online hozzáférés lehetőségét azonban megemlézték: „a megvásárolt szótárhoz járó kódot fogom használni a jövőben, amivel a szótár elérhető online”. A tanárszakos végzős hallgatókban egyedül a két nyelvű szótárak esetében merült fel az előfizetés jövőbeli igénye: „két nyelvű előfizetésen gondolkozik, mert az ingyenesen elérhető két nyelvű szótárak sajnos rossz minőségűek – így tanárként ebbe be szeretnék majd ruházni”.

Használati útmutató elolvasása

Az alanyok két fő kivételével nem olvasták el soha a szótár használatára vonatkozó információkat, ez is megerősíti a korábbi hazai és nemzetközi kutatások eredményeit (*Nesi*, 1994; *Atkins és Varantola*, 1997; *Márkus és Szöllősy*, 2006; *Baskin és Mumcu*, 2018).

A résztvevőink elmondása szerint a szótárhasználatra gyakorlati úton jöttek rá. Csak egy hallgató nyilatkozott úgy, hogy az iskolában a nyelvtanár elolvasattatta velük a bevezetőt, egy másik pedig egyetemi tanulmányai során érezte úgy, hogy el kell olvasnia a használati útmutatót. A bevezető el-

„nem volt részletes gyakorlati képzés, ennek hiányát most is érzem”

olvasásának hiányát például így indokolták: „Nem olvastam el soha a bevezetőt, gyakorlatban tanultam meg a használatot.”; „Nem olvastam el soha a bevezetőt; ha nem értem a rövidítést – maximum azt keresem ki, mit

jelent.”; „Általában nem nézem meg a bevezetőt, csak ha nem értek valamit.” Az idézetek alapján látható, hogy alanyaink a célzott tájékozódást és a szótárhasználat autodidakta elsajátítást emelték ki.

Sue Atkins (1998) a bevezető bonyolultságával magyarázta azt, hogy a használók nem olvassák el a használati útmutatót. Erre a problémára a lexikográfusok hamar válaszoltak, ezért ma már mintaoldalak és hozzájuk csatolt magyarázatok mutatják be a szócikkek és a szótár egészének felépítését. Erre egy hallgató rá is mutatott, igazolva az átdolgozás helyességét: „a régi szótárban nem is emlékszem bevezetőre – a mai új szótárakban már látványosan van megoldva a bevezető, képes formában” (vö. P. Márkus, 2019). A használati útmutató elolvasása elengedhetetlen az eredményes szótárhasználatához, segítségével gyorsabban és hatékonyabban találják meg a keresett szótári adatokat. A lexikográfusok ugyan megpróbálnak minden igényt kielégítve praktikus útmutatókat kínálni, azonban a nyelvtanulók részéről hiányzik a tudásvágy, az eszközhasználatához szükséges alapvető ismeretek megszerzésének vágya.

Információk elérése

Általánosságban elmondható, hogy szótárhasználat során a rövidítések, illetve a nyelvtani adatok értelmezése (Chan,

2012; Vrblinc és Vrblinc, 2006); valamint az állandósult szókapcsolatok megtalálása okoz gondot (Bogaards, 1990; Rundell, 1998), ahogyan az interjúkban erre több hallgató is rámutatott: „Nehéz egy kezdő nyelvtanulónak az idiómát beazonosítani, ha nem tudja, hogy

ezeket így egyben kell megtalálni.” Az állandósult szókapcsolatoknál a kulcsszó fogalmának és viselkedésének ismerete is fontos.⁴ A szakszavaknál, illetve a többjelentésű szavaknál pedig a kontextusnak megfelelő ekvivalens vagy körülírás megtalálása okoz nehézségeket (vö. Atkins és Varantola, 1997; Nesi és Meara, 1994). Csupán egy hallgató volt, aki szerint soha nem ütközik nehézségekbe, mindent megtalál a szótárban; ez is bizonyítja a tényt, hogy a sok szótári adat között nehéz kiigazodni, a lexikográfiai alapelvek ismerete nélkül nem képzelhető el hatékony szótárhasználat.

Különböző szótártípusok ismerete/használat

A vizsgálatban részt vevő diákok többnyire az egynyelvű (tanulói), a kétnyelvű és az értelmező szótárt ismerik. Ennél több típus megnevezése már gondot okoz és nem is igazán használnak egyéb típusokat tanulmányaik, illetve munkájuk során. Amikor a szótár adatait kell megnevezni (kiadó, szerző), legtöbbször a pontos részleteket

⁴ Az állandósult szókapcsolatok szótárban való keresésekor figyelembe kell venni a kifejezés szavainak szófajiságát, mivel ez határozza meg a kulcsszó kiválasztását: ha a kifejezés tartalmaz főnevet, akkor az a kulcsszó, abban a szócikkből kell keresni (több főnév esetében az első főnév alatt), pl. a *'(come) rain or shine'* – a **rain** alatt található. Ha a kifejezés nem tartalmaz főnevet, akkor azt az első ige alatt kell keresni, pl. a *'for all I know'* – a **know** alatt található. Amennyiben sem főnév, sem ige nem található a kifejezésben, akkor az első melléknév alatt kell keresni, pl. a *'cheap and nasty'* – a **cheap** alatt. Ritkán előfordul, hogy a kifejezés sem főnevet, sem igit, sem melléknévet nem tartalmaz, ilyenkor a kifejezés egyéb szófaj (pl. határozószó) szócikkében szerepel (P. Márkus, 2013).

már nem tudják megadni – ahogyan erre már több korábbi felmérés is rámutatott (Li és Law, 2011; Nesi és Haill, 2002).

A szótárak funkciója

A szótárak célját megnevezve két dolgot minden hallgató megemlégett: a szótáraknak fontos szerepük van tudásunk bővítésében és

a jelentések leírásában, legyen az körülírás vagy ekvivalens. A *jelentések*

mint a szótári adatok legfontosabb eleme, már

régóta megdönthetetlenül állnak az érdeklődés középpontjában (Barnhart, 1962; Quirk, 1973). A szótárak jövőbeli fontosságát egyik hallgató sem kérdőjelezi meg, elmondásuk szerint inkább formai átalakuláson mennek majd keresztül: „a jövő generációja már nem fogja a nyomtatott nagyszótárt lapozni, hanem új felületen új szótárak lesznek”; „a legtöbb ember csak a jelentésre kíváncsi, bővebb információra nincs szükség”; „a szavak jelentése változik, ezért szükség lesz mindig szótárakra”. A válaszokból kiderül, hogy többnyire a passzív szótárhasználatot emelik ki, melynek során az idegen nyelv megértése a cél. Az aktív (produktív) használatot csupán egy hallgató említi, kiemelve a szótárak szövegalkotásban betöltött szerepét, így az aktív szótárhasználatot és a nyelvtani információk fontosságát.

A szótárak szerepe a nyelvtanulásban

A szótárak nyelvtanulásban betöltött szerepével kapcsolatban minden végzős hallgató egyhangúan az ekvivalens kikeresését, „a szavak lefordítását” emelte ki, ami szintén igazolja a legkorábbi felmérések (vö.

Barnhart, 1962; Quirk, 1973) mai napig tartó jelentőségét. Az eredmény egyben elgondolkodtató is, hiszen a szótárak nyelvtanulásban betöltött szerepe ennél sokkal meghatározóbb lehetne, ha a diákok a szótárhasználatot a nyelvórák keretein belül is tanulnák. Ezáltal a szótárakban fellelhető összes információval tisztában lennének és saját nyelvtudásuk bővítésére autonóm mó-

don fel tudnák használni. Ahogyan említettük, a szavak megértésére irányuló figyelem a legfontosabb, de néhányszor az aktív szótárhasználat és a nyelvtan, a kiejtés

fontossága is feltűnik: „Jelentés miatt [használok a szótárakat] egyrészt, de fontos a nyelvtani segítség is – többes szám, megszámlálhatósági adatok”. Egy hallgató kiemelte a példamondatok fontosságát mint a nyelvtani információk indirekt közlését, ami azért is fontos, mert a példamondatoknak egyrészt jelentéspontosító szerepe van, másrészt nyelvtani információkat is közvetít, tehát a hallgató ennek tudatában aktívan használja ezen ismereteket.

FELADATOK

A lent részletesen is bemutatott feladatok témáit és a válaszokban az említések számát a 3. táblázatban foglaltuk össze.

3. TÁBLÁZAT

A résztvevők által említett témák és azok előfordulásának gyakorisága a feladatokra adott megoldásokban

Téma	A helyes megoldás rövid leírása	Helyes megoldások száma
1. címszó információtartalma (grammatika)	Azonos alakú, de eltérő szófajú szavaknál a <i>többszófajúság</i> jelölhető a címszón.	8
2. címszó információtartalma (íráskep és kiejtés)	A szófaj különbsége mellett még a <i>hangsúly</i> és az <i>elválasztás</i> is jelölhető a címszón.	2
3. római és arab számok használata	A <i>római</i> számok eltérő szófaj esetén a szófajok elkülönítésére szolgálnak, az <i>arab</i> számok a többjelentésű szavak egyes jelentéseit különítik el.	8
4. rövidítések értelmezése	A magyar szótári hagyományban ismert és gyakran használt <i>tsi</i> rövidítés jelentése <i>tárgyas ige</i> .	1
	A travel szócikkben található <i>-ll-</i> a brit és az amerikai angol különbségét szemlélteti, mivel például az ige múlt ideje a brit angolban <i>travelled</i> , azonban az amerikai írásváltozat <i>traveled</i> .	2
5. online szótárak	Az online szótárakban meghallgatható a kiejtés, ami nagy előnye ennek a típusnak, emellett több példamondatot is találunk bennük.	10 3
6. tipográfia információtartalma	A kiemelés eszközével a kollokációk és az állandósult szókapcsolatok látványosan jelölhetők.	10
7. szótári jelek	A címszót követően a szó gyakoriságát (teli és üres) körök segítségével ismerteti a szótár.	6
8. példamondatok szerepe	A példamondatok nagyon fontosak a szótárban, hiszen illusztrálják a helyes használatot, a szövegkörnyezetet, nyelvtani jelenségeket, ráadásul még jelentéspontosításra is használhatók.	10
9. aktív és passzív szótárak	Általánosságban elmondható, hogy a passzív szótár a szövegértést, míg az aktív szótár a szövegalkotást támogatja.	10

Címszavak információtartalma

Az első feladat a címszóra irányult, mivel a szótárban a címszavak kulcsfontosságú szerepet töltenek be a keresett információ megtalálásában, hiszen ezek azok a szavak, amelyeket ki tudunk keresni a szótárból, ha információ után kutatunk. Emellett azonban több más funkciót is betöltenek: helyesírási, kiejtési és elválasztási adatokat is tudunk segítségükkel közölni. Szinte minden hallgató tisztában van azzal, hogy az azonos alakú, de eltérő szófajú szavaknál a többszófajúság jelölhető a címszón (például számmal). További hasznos információként megemlítették még a hangsúlyjelölést és az elválasztást is.

Római és arab számok használata

A második feladatnál is a címszón maradt a hangsúly. Az azonos alakú szavak címszavai esetében két választásunk van: külön (számozott) szócikkben vagy egy szócikkben belül soroljuk fel a különböző jelentéseket. Két hallgató kivételével mindenki magyarázatot tudott adni a római és az arab számok jelentésére, tudták, hogy a római számok a szófajokat, az arab számok pedig a jelentéseket különítik el. Több korábbi kutatás irányult a hosszabb szócikkekben található nagyobb adathalmazból történő keresés sikerességének tesztelésére (vö. *Miller és Gildea*, 1985; *Nesi és Meara*, 1994; *Lew*, 2010). Mi gyakorlatban ezt nem teszteltük, azonban a résztvevők ismerték a számok jelentések elkülönítésére használt szerepét.

Rövidítések értelmezése

A harmadik feladatban a szócikkekben található rövidítések jelentésére kérdeztünk rá. A rövidítések értelmezése már nagyobb kihívást jelentett és csupán egy hallgató tudta a magyar szótári hagyományban ismert és gyakran használt *tsi* (tárgyas ige) rövidítés jelentését. A **travel** szócikkben található *-ll-* rövidített információt (tulajdonképpen a brit angol és amerikai angol írásváltozat jelölése) is csak két hallgató tudta értelmezni – jól szemléltetve, hogy a grammatikai rövidítések mindig megnehezítik a szótárhasználatot, a használatól sokszor összetett problémamegoldó készséget követelnek, ezért a szerkesztők igyekeznek csökkenteni számukat (*Chan*, 2012; *Rundell*, 2015; *Vrbinc és Vrbinc*, 2006).

Online szótárak

A negyedik feladatban az online szótárakra térve megkérdeztük azt is, hogy meg tudnak-e nevezni olyan többletinformációkat (lehetőségeket), amelyek csak és kizárólag a szótárak online

a rövidítések értelmezése már nagyobb kihívást jelentett

verziójában érhetőek el. Minden hallgató elsőként nevezte meg, hogy az online szótárakban a kiejtés meghallgatható, amely nagy előnye ennek a típusnak. Majd néhányan kiemelték, hogy több példamondat található bennük, viszont közülük egy hallgató szerint ezek a mondatok rosszabbak, bonyolultabbak, mint a papírkiadásokban. Meglepő, hogy az online szócikkek felépítésére, elrendezésére csak néhányan hívták fel a figyelmet, itt kiemelték az online verzió szócikkeinek átláthatóságát (vö. *Dziemianko*, 2010; *Müller-Spitzer és Koplenig*, 2014; *Nielsen*, 2013; *Shizuka*, 2003). Elgondolkodtató,

hogy a hallgatók nem tértek ki az online szótárak kiegészítő, tanulást segítő egyéb tartalmaira, mint például: vizuális anyagok (képek és videók); online szójátékok; önálló szójegyzet készítése; szinonimák és antonimák egyszerű hozzáférése; témakörök szerinti megjelenítés; blogok.

A tipográfia információtartalma

A fent említett átláthatóság pedig már a tipográfia szerepére is rávilágít. A különböző betűtípusoknak, színeknek és szedéseknek információtartalma van, amelyeket helyes használat esetén célszerű ismerni.

A kollokációk és állandósult szókapcsolatok a legtöbb szótárban vastagon szedettek, ezzel segítve a használatot a gyorsabb megtaláláshoz.

A kiemelés információ-tartalmát minden interjúalany felismerte, erről egyetemi éveik alatt sokat hallottak, így megtanulták szerepüket. A nyelvtanulók számára az állandósult szókapcsolatok kikeresése az egyik legnehezebb feladat (*Bogaards*, 1990; *Nesi*, 1994; *Rundell*, 1998). Az interjú során csak az elméleti tudást tudtuk tesztelni, tehát ez az adat nem mutatja gyakorlati tudásuk meglétét.

A szótári jelek

A szótári jelekre, jelölésekre vonatkozó feladatban a címszó gyakoriságát jelző adat ismeretére kérdeztünk rá. Az online szótárakban viszonylag kevés rövidítés szerepel, hiszen a papírváltozatokkal szemben itt nem szükséges helyet spórolni. A gyakorisági adatok jelrendszerét hat hallgató tudta helyesen értelmezni (három egymás mellett álló kis kör: a gyakori szavaknál mindhá-

rom teli, a csökkenés mértékét pedig az üres körök számának növelése jelzi), a többiek teljesen félreértelmezték, szerepét legtöbbször a hangsúlyra vonatkozó adatokkal keverték össze. A szótári jelek félreértelmezése pedig rendkívül sok gondot okoz, ahogyan arra már többen is rámutattak (például *Lew*, 2010; *Miller és Gildea*, 1985; *Nesi és Meara*, 1994).

A példamondatok szerepe

Az online szótárakban a nyelvtani információkat nem szükséges kódolni, így az egyéb jelekre, rövidítésekre nem tudtunk rákér-

dezni, azonban a példamondatok funkciójára a következő feladatban kitértünk. A példamondatok nagyon fontosak a szótárban, hiszen illusztrálják a helyes hasz-

nálatot, a szöveggörnyezetet, a nyelvtani jelenségeket, ráadásul még jelentéspontosításra is használhatók. A hallgatók tisztában vannak ezzel, csak egyikük jelezte, hogy elolvasásuk sok időt vesz igénybe, ezért nem használja őket. A példamondatok szerepének fontosságára és használhatóságára már a korábbi nemzetközi kutatások is rámutattak (vö. *Kilgariff és mtsai*, 2008; *Laufer*, 1993; *Nesi*, 1994).

Aktív és passzív szótárak

Az utolsó feladatban az aktív és passzív szótárhasználatra kérdeztünk rá, ugyanis az idegen nyelv oktatása során az aktív és a passzív használatot kell megkülönböztetni. Aktív (vagy produktív) célú az az akár egynyelvű, akár kétynyelvű szótárhasználat, amely során szövegek produkálása, létrehozása miatt van szükség a szótárra. Ezzel el-

lentétben a passzív (vagy receptív) cél az, amikor a szótárhasználat szövegértés céljából szükséges (Hessky és Bárdosi, 1992). Általánosságban elmondható, hogy az aktív és a passzív szótárhasználati különbségekkel tisztában vannak a hallgatók. Ismerik a két típus használata közti különbségeket és tudatosan alkalmazzák a visszakeresés módszerét is, miszerint az aktív szótárban megtalált idegen nyelvi ekvivalenst vissza kell keresnünk a passzív szótárban, ha nem tudjuk a kiejtési, nyelvtani és egyéb (a használathoz szükséges) adatokat.

nem elég a szótáraknak igazodni az olvasókhöz, a használóknak is alaposabban fel kellene készülniük a szótárhasználat feladatára

ne kezdeni a szótárhasználat készségének kialakítását, amely fokozatosan, a nyelvi szint emelkedésével fejleszthető lehetne. A tanulás folyamata nem állhat meg, még az egyetemistáknak is tanulniuk kell az online szótárak célzott használatát. A legtöbb probléma abból adódik, hogy a nyelvszakos hallgatók nem ismerik a minőségi szótárakat és a szótártípusok gazdagságát. Az ok-

tatók pedig gyakran nem tudnak lépést tartani az online szótárakat érintő változásokkal. Tekintettel arra, hogy a felnövő generációk számára a különböző információtechnológiai eszközök egyre fontosabbak, a di-

gitális szótárak újabb irányt fognak szabni a jövőben. Elengedhetetlen és halaszthatatlan feladat lenne a hiányok orvoslása tekintetében a lexikográfia és a szótárhasználat módszertanának beépítése a tanárképzésbe, hiszen így a jövőben az ezekhez köthető feladatokat a nyelvtanárok is el tudják majd végezni. Ezt kiegészítendő, a különböző korosztályok szótárhasználatának tanítását szolgáló segédanyagokra is szükség lenne (például: Naszályi, 2000; P. Márkus, 2020b, 2021). Hasznos lenne a gyakorlók számára is továbbképzéseket szervezni, ahol a szótárírás elméletét és a szótárhasználat gyakorlatát be lehetne mutatni, valamint a közoktatásban való felhasználáshoz jó gyakorlatokat lehetne mutatni.

ÖSSZEGZÉS ÉS KITEKINTÉS

A 20. századi kutatások alapján látjuk, hogy a szótárkészítők és a kiadók felismerték, hogy a szótárazás gyakran okoz nehézséget a szótárhasználók és a nyelvtanulók számára (lásd Atkins és Varantola, 1998; Chi, 2011; P. Márkus, 2020). A lexikográfusok ezt megpróbálták orvosolni, így az évek során fokozatosan változott a szótárak szerkezete, valamint az információ közlésének módja. A fent említett gondok teljes megoldásához azonban nem elég a szótáraknak igazodni az olvasókhöz, a használóknak is alaposabban fel kellene készülniük a szótárhasználat feladatára. Már az általános iskola alsó tagozatában el kelle-

IRODALOM

- Atkins, B. T. S. és Varantola, K. (1997): Monitoring dictionary use. *International Journal of Lexicography*, **10**. 1. sz., 1–45.
- Atkins, B. T. S. és Varantola, K. (1998): Language learners using dictionaries: The final report on the EURALEX/ AILA Research Project on Dictionary Use. In: Atkins, B. T. S. (szerk.): *Using dictionaries. Studies of dictionary use by language learners and translators. Lexicographica. Series Maior* 88. Niemeyer Verlag, Tübingen. 21–81.

- Barnhart, C. (1962): Problems in editing commercial monolingual dictionaries. In: Householder, F. W. és Saporta, S. (szerk.): *Problems in Lexicography*. Indiana Research Centre for Language and Semiotic Studies, Bloomington. Reprinted in: R. R. K. Hartmann (szerk., 2003): *Lexicography: Critical Concepts. Volume 1: Dictionaries, compilers, critics, and users*, Routledge, London. 285–301.
- Baskin, S. és Mumcu, M. (2018): Dictionary culture of university students learning English as a Foreign Language in Turkey. *International Education Studies*, **11**. 3. sz., 101–114. Letöltés: <https://doi.org/10.5539/ies.v11n3p101>
- Battenburg, J. (1991): *English Monolingual Learners' Dictionaries: A user-oriented study*. *Lexicographica. Series Maior* 39. Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Bogaards, P. (1990): 'Où cherche-t-on dans le dictionnaire?', *International Journal of Lexicography*, **3**. 2. sz., 79–102.
- Boonmoh, A. és Nesi, H. (2008): A survey of dictionary use by Thai university staff and students, with special reference to pocket electronic dictionaries. *Horizontes de Lingüística Aplicada*, **6**. 2. sz., 79–90.
- Chan, A. (2012): Cantonese ESL learners' use of grammatical information in a monolingual dictionary for determining the correct use of a target word. *International Journal of Lexicography*, **25**. 1. sz., 68–94.
- Chi, M. L. A. (2011): When dictionaries support vocabulary learning, where to begin? In: K. Akasu és S. Uchida (szerk.): *ASIALEX Proceedings: Lexicography, Theoretical and Practical Perspectives. Papers Submitted to the Seventh ASIALEX Biennial International Conference*, Kyoto. 76–85.
- Dringó-Horváth Ida (2017): Digitális szótárak – szótárdidaktika és szótárhasználati szokások. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, **17**. 5. sz., 1–27.
- Dringó-Horváth Ida, P. Márkus Katalin és Fajt Balázs (2020): Szótárhasználati ismeretek vizsgálata német és angol szakot végzettek körében. *Modern Nyelvoktatás*, **26**. 4. sz., 16–38.
- Dziemianko, A. (2010): Paper or electronic? The role of dictionary form in language reception, production and the retention of meaning and collocations. *International Journal of Lexicography*, **23**. 3. sz., 257–273.
- Fata Ildikó és Muráth Judit (2020): A magyarországi meta-szaklexikográfiai kutatásokról. In: Muráth Judit (szerk.): *Magyar szaklexikográfia. Lexikográfiai füzetek 10*, Tinta Könyvkiadó, Budapest. 37–74.
- Gaál Péter (2016): *Online szótárak és használói: Onlineszótár-használati kutatások, online szótárak értékelési és minősítési szempontjai*. Doktori disszertáció. Pécs. (Kézirat)
- Gonda Zsuzsa (2009): A szótárhasználati kompetencia elsajátítása és fejlesztése. *Anyanyelv-pedagógia*, **2**. 2. sz. Letöltés: <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=160> (2021. 11. 26.)
- Hartmann, R. R. K. (1999, szerk.): *Dictionaries in Language Learning*. Free University/FLC/TNP, Berlin.
- Hessky Regina és Bárdosi Vilmos (1992): Frazeológiai egységek szótári leírásának kérdései. *Filológiai Közöny*, **38**. 3–4. sz., 103–113.
- Holton, J. A. (2008): The coding process and its challenges. In: A. Bryant és K. Charmaz (szerk.): *The SAGE handbook of grounded theory*, Sage Publications, Los Angeles. 265–259.
- Jakubowski, M. (2001): *The use of dictionaries by high school learners: The place of the monolingual and bilingual dictionary in the learning process*. Szakdolgozat. Adam Mickiewicz University. (Kézirat)
- Kilgariff, A., Husák, M., McAdam, K., Rundell, M. és Rychlý, P. (2008): GDEX: automatically finding good dictionary examples in a corpus. In: E. Bernal és J. DeCesaris (szerk.): *Proceedings of the XIII Euralex Congress*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona. 425–431.
- Kontra Miklós (1997): Szótárhasználók a magyar szótárfírás aranykorában. In: Kiss Gábor és Zaicz Gábor (szerk.): *Szavak – Nevek – Szótárak. Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára*, MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest. 228–232.
- Kosem, I., Lew, R., Müller-Spitzer, C., Ribeiro Silveira, M. és Wolfer S. (2018): The image of the monolingual dictionary across Europe. Results of the European survey of dictionary use and culture. *International Journal of Lexicography*, **32**. 1. sz., 92–114.
- Laufer, B. (1993): The effect of dictionary definitions and examples on the use and comprehension of new L2 words. *Cahiers de Lexicologie*, **63**. 131–142.

- Li, K. és Law, K. (2011): Mobile phone dictionary: friend or foe? A user attitude survey of Hong Kong translation students. In: K. Akasu és S. Uchida (szerk.): *Lexicography: Theoretical and Practical Perspectives* — Papers Submitted to the Seventh ASIALEX Biennial International Conference, Kyoto, Japan. 303–312.
- Lew, R. (2004): *Which dictionary for whom? Receptive use of bilingual, monolingual and semi-bilingual dictionaries by Polish learners of English*. Motivex, Poznan.
- Lew, R. (2010): Users take shortcuts: navigating dictionary entries. In: A. Dykstra és T. Schoonheim (szerk.): *Proceedings of the 14th EURALEX International Congress*, Fryske Akademy, Leeuwarden/Ljouwert, The Netherlands. 1121–1132.
- Magay Tamás (2006): Tanulói szótárak múlt és jelen. In: Magay Tamás (szerk.): *Szótárak és használók. Lexikográfiai füzetek 2*, Akadémiai, Budapest. 57–94.
- Márkus Katalin és Szöllősy Éva (2006): Angolul tanuló középiskolásaink szótárhasználati szokásairól. In: Magay Tamás (szerk.): *Szótárak és használók. Lexikográfiai füzetek 2*, Akadémiai, Budapest, 95–116.
- Miller, G. és Gildea, P. (1985): How to misread a dictionary. *AILA Bulletin*, Pisa, 13–26.
- Müller-Spitzer, C. és Koplenig, A. (2014): Online dictionaries: Expectations and demands. In: Müller-Spitzer, C. (szerk.): *Using online dictionaries*, Walter de Gruyter, Berlin. 143–188.
- Naszályi, D. (2000): *Szójáték/tár – Gyakorlatok és ötletek a sikeres szótárhasználathoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Nesi, H. (1994): *The use and abuse of EFL dictionaries: How learners of English as a foreign language read and interpret dictionary entries*. Doktori disszertáció. Swansea University. (Kézirat)
- Nesi, H. és Meara, P. (1994): Patterns of misrepresentation in the productive use of EFL dictionary definitions. *System*, **22**, 1. sz., 1–15.
- Nesi, H. és Haill, R. (2002): A study of dictionary use by international students at a British university. *International Journal of Lexicography*, **15**, 4. sz., 277–306.
- Nielsen, S. (2013): The future of dictionaries, dictionaries of the future. In: H. Jackson (szerk.), *The Bloomsbury companion to lexicography*, Bloomsbury Publishing, London. 355–373.
- P. Márkus Katalin (2013): *Anglicizmusok*. Grimm, Szeged.
- P. Márkus Katalin (2019): Szótárhasználati munkafüzetek az oktatásban – használatban a Tanulószótárak. *Modern Nyelvoktatás*, **25**, 2. sz., 42–62.
- P. Márkus Katalin (2020a): A lexikográfia oktatásának lehetőségei a felsőoktatásban. In: M. Pintér Tibor és P. Márkus Katalin (szerk.): *Az ige vonzásában: Lexikográfiai, fordítástudományi tanulmányok és köszöntők Magay Tamás 90. születésnapjára*, Tinta, Budapest. 53–63.
- P. Márkus Katalin (2020b): *Szótárhasználati munkafüzet – Angol tanulószótár*. Grimm, Szeged.
- P. Márkus Katalin (2021): *Szótárhasználati munkafüzet – Angol gyerekszótár*. Grimm, Szeged.
- P. Márkus Katalin, Fajt Balázs és Dringó-Horváth Ida (2021): A célnyelv hatása a szótárhasználati szokásokra. *Alkalmazott nyelvtudomány*, **21**, 1. sz., 157–172.
- Quirk, R. (1973): The social impact of dictionaries in the UK. In: McDavid, R. és Duckett A. (szerk.): *Lexicography in English*, Annals of the New York Academy of Sciences 211. 76–88.
- Richards, L. és Morse, J. M. (2013): *Readme first for a user's guide to qualitative methods* (3rd edition). Thousand Oaks, Sage.
- Rundell, M. (1998): Recent trends in English pedagogical lexicography. *International Journal of Lexicography*, **11**, 4. sz., 315–342.
- Rundell, M. (2015): From print to digital: Implications for dictionary policy and lexicographic conventions. *Lexikos*, **25**, 301–322.
- Shizuka, T. (2003): Efficiency of information retrieval from the electronic and the printed versions of a bilingual dictionary. *Language Education & Technology*, **40**, 15–33.
- Szöllősy Éva (2004): Angolul tanulóink szótárválasztási szokásairól. *Modern Nyelvoktatás*, **10**, 4. sz., 28–46.
- Tomaszczyk, J. (1979): Dictionaries: users and uses. *Glottodidactica*, **12**, 103–119.
- Tóth Ágoston, P. Márkus Katalin és Pődör Dóra (megj. alatt). *Lexikográfia és szótárdidaktika az angoltanárképzésben – helyzetkép*.

Vrbinc, M. és Vrbinc, A. (2006): A research-based study of foreign students' use of grammatical codes in five leading British learners' dictionaries. *Linguistica*, 46. 1. sz., 227–242. Letöltés: <https://doi.org/10.4312/linguistica.46.1.227-242>

Welker, H. A. (2010): *Dictionary Use: A General Survey of Empirical Studies*. Brasília: Author's Edition.

Yamada, S. (2013): Monolingual learners' dictionaries – Where now? In: H. Jackson (szerk.): *The Bloomsbury companion to lexicography*, Bloomsbury Publishing, London. 188–212.

FÜGGELÉK

Interjúkérdések

1. Először néhány, Önnel kapcsolatos kérdést szeretnék feltenni.

Hány éves?

Milyen szakos?

Hányadik évfolyamba jár?

Végzett már korábban bármilyen más felsőoktatási képzést, szakot?

2. Először a szótárakról általában:

Milyen szótára vagy szótárai vannak otthon?

Melyik szótárt használja a legtöbbet?

Mikor kezdett el először szótárt használni?

Mikor vette meg első (papír v. elektronikus) szótárt? Mi alapján döntötte el, hogy éppen azt a szótárt vásárolja meg?

Elolvasta valaha a szótár bevezetőjét? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?

Mely információk megtalálása okoz gyakran gondot?

3. Most a különböző szótártípusokról:

Milyen szótártípusokat ismer?

Mire használjuk ezeket a szótárakat?

4. Ön szerint általában miért készítenek szótárakat? Mi vagy mik lehetnek a szótárak főbb funkciói?

5. Milyen szerepük van a szótáraknak a nyelvtanulás és nyelvhasználat során?

Mire használhatja egy nyelvtanuló a szótárakat?

Milyen hasznos információkat tudhat meg egy nyelvtanuló a szótárakból?

